טשערנאָוויצער בלעטער

אומאָפּהענגיקער אָרגאַן פֿאַר פּאָליטיק, קולטור און ווירטשאַפֿט.

אבאָנאַמענט: 4 חדשים: 100 ליי, האַלבּיערלעך: 140 ליי, פאַר א גאַנץ יאָר: 280 ליי. — אויסלאַנד: 4 דאָלאַר יערלעך.
אַנאָנסן לויטן מילימעטער-טאַריף.

דערשיינט וועכנטלעך
ooooooo
איינצל-עקזעמפּלאַר 5 ליי.

„Czernowitzer Bleter",
Ziar independent pentru politica, cultura și economie
Redacția și Administrația: Cernăuți, str. Radu cel Mare 13
Plătibil și justițiabil la Cernăuți.

נר. 31. | טשערנאָוויץ, דעם 14־טן דעצעמבער 1929. | יאָרגאַנג I.

די וואך.

די ענדערונג פון דער פערפאסונג אין דייטש־עסטרייך וועלכע איז וואָכן לאנג געשטאנען אויפן סדר-היום פון דער גאנצער עפנטלעכקייט איז פונם פאַרלאמענט שוין באשלאָסן געוואָרן. ווי׳ם סיטואציע בלייבט כמעט אומפארענדערט. דער רעאקציאָנערער פלאן פון רעכטס קאָן באטראכט ווערן אלס צייט-ווייליק באזייטיקט.

*

נאָך א זעקס-וועכנטלעכן קריזיס איז אויך אין טשעכאָסלאָוואקיי דער קאמף צווישן רעכטס און לינקס דערווייל פארענדיקט. בענעש איז געבליבן אויסן־מיניסטער. א טשעכישער אגראריער האָט דעם פאָר־טפעל פאר אינערן. די דייטשן האָבן באקומען צוויי פאָרטפעלן, די טשעכישע לינקע פינף.

*

דער קריזיס אין פוילן האָט פארגאנגענע וואָך אָנגענומען א נייע פאָרם. די אָפּאָזיציע-פארטייען האָבן מיט 246 שטימען קעגן 120 אויסגעדריקט זייער אומצוטרוי דער רעגירונג, וועלכע האָט אויך דעמי־סיאָנירט. דער אומצוטרוי-אנטראג פון די קאָמוניסטן פאר דאשינסקין איז דורכגעפאלן.

*

דער אינערלעכער קריזיס אין שפאניע האָט דער־גרייכט זיין הויכפונקט. די דיקטאטור וואקעלט, פרימאָ דע ריוועראַ טראָגט זיך מיט דעם פלאן צו רע־קאָנסטרואירן די קאָנסטיטוציע. פארן חודש פעברואר זענען אויסגעשריבן וואלן צו די קאָמונאלע פארלא־מענטן, פאר אפריל צו די פראָווינציאל-פארטרעטונגען און יוני צו דער דעפוטירטן-קאמער.

*

ביי די פאמאא-אינזלען איז דאס באריימטע אמע־ריקאנישע פאָרשונגס-שיף „קארנעזשיע" אויף אן אומ־באקאנטן אופן עקספלאָדירט און א גרויסע צאָל פון דער מאנשאפט איז פארברענט געוואָרן.

*

אינ׳ם קעשענעווער קאָמוניסטן-פראָצעס זענען פון 36 באשולדיקטע 23 באפרייט געוואָרן. די איבריקע האָבן באקומען פון איין חודש ביז איינס א האלב יאָר.

*

דער בודזשעט, וועלכער איז אריינגעטראָגן געוואָרן אין פארלאמענט אריין באטרעפט 37 מיליארדן און 450 מיליאָנען. פאן האליפאס זשעסט צו דעמיסיאָנירן, ווייל פארן בוי פון שטראָזן זענען נאָר באשטימט 50 מיליאָנען ליי, איז נאָר געווען א שרעק־שאָס, ער האָט די דעמיסיע תיכף צוריקגעצויגן.

*

יאָרגא האט אין פארלאמענט געפאָדערט אז די רעגירונג זאָל צווענדן מער אויפמערקזאמקייט פאר דער ארמיי. פארבעסערן די סיטואציע פון דער אוויא־טיק, ארטילעריע און דער פראָדוקציע פון גיפטיקע גאזן. מאניו האָט זיך דערקלערט מיט אים סאָלידאריש אין די פראגן.

*

די פארוואלטונג פון די באנען האָט אויפגעהערט צו צאָלן אירע הובות — טראָץ דער גרויסער עקאָ־נאָמיע — וועלכע איז איינגעפירט געוואָרן פון נייעם גענעראל-דירעקטאָר ווידריגין!

*

נאָך לאנגע צוגרייטונגען האָט זיך אין טשער־נאָוויץ קאָנסטיטואירט די פארוואלטונג פון דער א ר־ב ע ט ע ר-ב א נ ק, וועלכע וועט פונקציאָנירן אלס קאָפּעראטיווע אויפן סמך פונם נייעם געזעץ און וועט זיין אָנגעשלאָסן צו דער צענטראל-באנק פון די קאָפּעראטיוון.

*

דער נויטשריי פונם בעל־מלאכה־שטאנד

וואָס איז מיט די רעזולטאטן פון דער „אָרט"־אנקעטע? — קיינער אינ־טערעסירט זיך נישט מיט אונזער גורל — אן אקציע פון די גרויסע ייד. אינסטיטוציעס קאָן נאָר העלפן!

פון די קרייזן פון די טשערנאָוויצער בעלי־מלאכות שרייבט מען אונז:

עס זענען שוין פיר חדשים פארגאנגען זייט „אָ ר ט" האָט דורכגעפירט אן אויספאָרשונג ביי אונז. זייט ס׳זענען אָפּגעזאמעלט געוואָרן די דאטעס וועגן אונזער מצב, און מיר האָבן נאָך אלץ נישט קיין ידיעה וועגן דעם וואס איז געשען מיט אלע די שיינע פלענער און האָפנונגען, וועלכע זענען דעמולט באשטאנען. לויט דעם שווייגן און שטילקייט פון דער געזעלשאפט „אָרט" וואָלט מען געקאָנט מיינען, אז די אנקעטע האָט געפונען, אז עס גייט אונז גוט, אז מיר נויטיקן זיך נישט אָן דער א י נ ד ו ס ט ר י א ל י ז י ר ו נ ג און אָן ד ע ר ה י ל ף און אז מיר וועלן זיך א דורכשלאָגן ווי ס׳איז נישט אויך ווייטער. אָדער האָט די אויספאָרשונג געבראכט אנדערע רעזולטאטן?

ס׳ווייסט עס יעדער און ס׳איז נישט נויטיק צו נעמען צו הילף די סטאטיסטיק און אויך נישט די טעאָריעס, אז אונזער גורל איז א שרעקליכער און אז מיר וועלן נישט איבערטראָגן דעם איצטיקן קריזיס מיט גאנצע אברים. גייט אריין אין די בענק פון טשערנאָוויץ, אין וועלכע איר ווילט, חוץ א בעל־מלאכה האט נאָר געהאט א צוגאנג, און איר וועט געפונען, אז מיר זענען ריקשטענדיק מיט די צאָלונגען און, אז מיר האָבן אין לעצטן יאָר געצאָלט כמעט אזוי פיל צינזן ווי פיל קאפיטאל. פרענגט נאָך און איר וועט הערן, אז מיר זענען נישט מער קיין בטוחים און, אז מ׳פאָדערט שוין צו פיר צו־שרייבער אויף איין וועקסל! די קרעדיט-נויט איז אין לשער, דער געלד-מאנגל וואָרגט פשוט אויס, און שטייערן מוז מען צאָלן, און די קינדער קאָן מען נישט צושטאָפן דאס מויל. ס׳ווייסט עס אויך יעדער, אז מיר פירן נישט קיין ל ו ק ס ו ס-ל ע ב ן, אז מיר שלאָגן זיך קוים דורך פון טאָג צו טאָג פון האנד אין מויל אריין.

פאר וואָסזשע לאָזט מען אונז איבער אויף גאָטס באראָט? אויף אייגענער איניציאטיוו, וועלכע איז ביי אונז אזוי שוואך אנטוויקלט — אָדער מיינט מען אז מיר וועלן שאפן אזא זעלבסט-הילף, וועלכע זאָל אונז ארויספירן פון אט דעם מיראדיקן צושטאנד?

מיר האָבן אזוי פיל נעהאָפט אויף דער אנקעטע פון „אָרט" געגלויבט, אז אירע רעזולטאטן וועלן נישט נאָר אויפקלערן אונזער מצב פאר דער גאנצער היגער געזעלשאפט, נאָר אויך אז זיי וועלן ארויסגעשיקט ווערן צו אונזערע ברודער אין אמעריקע. צון אונזערע לאנדס-מאנשאפטן, און אז זיי וועלן דאָרט געפונען אן עכאָ. מיר האָבן געגלויבט, אז אין חודש דע־צעמבער וועלן שוין זיין מאשינען פאר אונזערטיגן, צו באדינונגען, וועלכע זאָלן אונז מעגלעך מאכן צו קויפן און אז „אָרט" וועט שאפן א מעגלעכקייט פון ב ע ל-מ ל א כ י ש ע ס א נ י ר ו נ ג ס-ק ר ע ד י ט ן.

ס׳פארגייט אָבער א טאָג נאָך א טאָג, א וואָך נאָך א וואָך, אונזער מצב ווערט פארצווייפלטער און מיר וועלן באלד האלטן דערביי, אז מ׳וועט אונז שיקן פון איין צדקה-פארייון צום צווייטן, נאָך א ביסל האָלץ און נאָך א ביסל שפייז און נאָך א פאָר ליי פאר דירה-געלד...

די ק ה ל ה, וועלכע איז די גרעסטע יידישע אינסטיטוציע, שטייט קאלט און אומאינטערעסירט צון אונזער גורל, אונזער ראנגלען זיך דערגרייכט נישט צון איר. זי וויל נישט פארשטיין אז אונזערע נויטן און אונזערע פראָבלעמען וואָלטן זי געמוזט מער בא־שעפטיקן ווי די פראגע וועגן א משגיח דאָ און דאָרטן, אז זי איז באשטימט צו שאפן א קאסע, און אז זי האָט כלפּי אונז די אויפגאבע וועלכע געהערט צו דער קאָמונע, און וועלכע דערפילט זי נישט ווייל מיר זענען יי ד ן.

מיר האָבן א רעכט צו פאָדערן אז די קהלה זאָל אויפנעמען א גרעסערע הלואה און שאפן א רייע ביי-ארבעטן — שפּיטאָל, מושב־זקנים, בית־יתומים — און אונז ראטעווען אין אונזער קאטאסטראָפאלער סיטואציע!

אדער דארפן אונז קהל און די פּאָליטישע פאר־טייען נאָר פאר די וואלן אונדערנאָך פארגעסט מען אין

דער גרויקייט פון אונזער לעבן, אין די נויטן פוי אונזערע טעג און אין די שיינע הבטחות, וועלכע פלאטערן ארום אונז אין וואל-צייטן?

איז נישטאָ מער אויף וואס צו האפן און ווארטן?

אדער אפשר פאר־קויפן דאס לעצטע און וואנדערן קיין דרום אמעריקע, אָדער בכלל וויהין די אויגן וועלן טראָגן?

מיר ווארטן אויף א תשובה פון די גרויסע יידי־שע אָרגאניזאציעס. זאָלן זיי זיך באראטן איינעם, ק ה ל ה, ז ש אָ י נ ט-ב א נ ק, „אָ ר ט", ב ע ל-מ ל א כ י ש ע פ א ר יי נ ע ן און פ א ר ב א נ ד ן, זאָלן זיי זיך פארטראַכטן וועגן אונזער גורל און זיי זאָלן זיכער געפונען מיטלען, כדי צו ראטעווען דעם יידישן בעל־מלאכה-שטאנד פון אונ־טערגאנג.

א י י נ ע ר פ א ר א ל ע.

נומערוס־נוללוס

די פאָדערונגען פון דער רומ. סטודענטשאפט.

דער היי־יאָריקער קאָנגרעס פון דער קריסט־לעכער רומענ׳שער סטודענטנשאפט, וועלכער איז פאָרגעקומען אין קראיאָווא איז אָפּגעלאָפן שטיל. אָן איבערפאלן אויף בתי־מדרשים און אָן גאסן־דעמאָנ־סטראציעס. די רעגירונג וועלכע האָט דורך אירע אָפיציעלע פארטרעטער גראטולירט און געווּנטשן גליק צו די באראטונגען פון „דער יוגנט פון דער מאיאָריטעט" האָט צו פארצייכענען א דערפאָלג כלפּי חוץ — זי האָט באוויזן, אז מ׳ח׳ל נישט און אז מ׳דארף נישט, שלאָגט מען נישט קיין יידן און מ׳מאכט נישט קיין אָרדע־מארע. ווי באפרידיגענט דאָס זאָל נישט, וואָס ס׳איז א דורך אלץ טרוקן, טאָר מען אָבער נישט באגאטעליזירן די באשלוסן און רעזאָלוציעס, וועלכע זענען אין קראיאָווא אָנ־גענומען געוואָרן, מוז מען זיך פארטראכטן וועגן דעם „גייסט" וועלכער האָט דאָרט געהערשט אויב מ׳מעג די שנאה, אומטאָלעראנץ און זאָלאגישן נאציאָנאליזם פון דער סטודענטנשאפט אזוי אָנרופן.

די הויפט-רעזאָלוציע פונם קאָנגרעס קאָנסטאטירט דעם פולן הסכם מיט די פרינציפּיען, וועלכע זענען אָנגענומען געוואָרן דעם 10-טן ד ע צ ע מ ב ע ר 1922. דער קאמף קעגן ייִדאאיזם אונטער דער לאָזונג „רומעניע די רומענער" מוז ווייטער געפירט ווערן. בכלל מוז מען אלע מינאָריטעטן ארויסטרייבן פונם לאנד. דער נומערוס קלויזוס איז נאָך דער מיינונג פון איניקע נישט גענוג, מ׳מוז שאפן דעם „נומערוס נולוס" כדי זיך צו באוואָרענען קעגן דער יידישער השפעה א. א. וו.

אט די רעזאָלוציע און נאָך מער די שעהן־לאנגע באראטונגען און בלוטדאָרשטיקע רעדעס וועלכע זענען געהאלטן געוואָרן אין קראיאָווא, פאר דער יוגנט, פאר דעם טייל, וועלכער וועט אין גיכן פאר־לאָזן די בענק פון די אוניווערזיטעטן און ארויסגיין אין פראקטישן לעבן פארנעמען שטעלעס אלס ריכטער, מלוכה-באאמטן, דאָקטוירים און אנדערע געזעלשאפט־לעכע פונקציעס — אט דאָס איז דאָס געפערליכע. די זריעה גייט דאן אויף אין א ווילדן שניט, וועלכע שעדיקט די אינטערעסן פון דער גאנצער רומענישער געזעלשאפט, טראָגט אריין עפעס קראנקעס אין דעם־לעבן לעבן און האלט אויף דעם פראָצעס פון דע־מאָקראטיזירונג פונם לאנד.

מ׳קען נישט אָנווייזן דערויף, אז אין מערב־אייראָפּע איז ערשט אין די לעצטע וואָכן אויך א דורכגעגאנגען א כוואליע פון סטודענטישן אנטי־סעמיטיזם — דאָרטן זענען די כחות פון דער ציוויל־ליזאציע, די סענטימענטן פאר דעמאָקראטיע אין פאָלק אליין, שטארקער און פארפעסטיקטער אין די באשיצער פון דער עפנטלעכער אָרדנונג מעכטיקער, און די סטודענטישע אומרוען האָבן נישט די ווירקונג און דער פועל-יוצא ווי אין נאָך האלב באלקאנישן רומעניע. דאָרט איז דער בילדונגס-גראד פון די פאָלקס-מאסן א העכערער און אלץ וואקסנדיקער. ס׳איז נישט מעגלעך די העצע צווישן דער דאָרף־באפעלקערונג ווי ביי אונז. און אויך נישט מיט הילף פון אנטיסעמיטיזם צו מאכן דעם קאמף פון די

אונטערדריקטע קעגן זייערע אונטערדריקערס צון א יידישער זאך.

אין רומעניע איז די קריסטלעכע סטודענטישע־אָרגאַניזאַציע מיט אירע פאָדערונגען נאָך פּאָגראָמען, א שטענדיקע סכנה, א געפאר נישט נאָר פאר די מינאָריטעטן נאר בכלל פאר דער דעמאָקראַטיע פונם לאנד און ס'איז ווייניג, וואָס די רעגירונג שיצט דאס לעבן פון די מינאָריטעטן פאר .דער יוגנט פון דער מאיאָריטעט" וועלכע מעג דאָך אַלץ טון — ס'איז ווייניג וואָס מ'באַגריסט זיי אזוי וואַרם — זייערע פאָדערונגען מוז מען באַקעמפן דורך געבן גלייכע רעכט פאר אלע בירגער פונם לאנד און נישט זיי שטיצן דורכן איינגעפירטן נומערוס קלויזוס, דורך פּריווילעגיעס פאר די רומענישע סטודענטן, דורכן אויסהאלטן זייערע היימען אויפן חשבון פון די אַל־געמיינע שטייערן.

א מענטש־פרעסערישער נאַציאָנאַליזם פירט זיך אליין צום אבסורד. ביז אָבער דאָס ווערט באוויזט קאָן אנטשטיין זייער א סך אין גרויסע שאָדנס. און דאס איז די אויפגאבע פון דער רעגירונג נישט צו דערלאָזן.

נישט דורך פשרות, קאָמפּראָמיסן, און צייטווייליקע קאָנצעסיעס מיט די העצערס. נאָר דורך ראַדיקאַלע מעשים — קודם אליין באַווייזן, אז מ'שאפט אָפּ דעם נומערוס קלויזוס פאר די מינאָריטעטן, און די פאַר־שיינענע עמטער, אז מ'דעגראַדירט נישט זייער שפּראַך און זייער קולטור צון א צווייט־קלאסיקן ווערט, אז מ'לאָזט זיי זיך פריי אנטוויקלען און געניסן אלע רעכט מיט דער מאיאָריטעט. דאס וועט די סטו־דענטישע יוגנט בעסער פארשטיין פאר אלץ און זיך שעמען אויפצוהויבן די פאָדערונג נאָך א נומערוס קלויזוס און צו בלייבן ביי די מענטשן־אומווערדיקע פּרינציפּיען פון 1922, וועלכע האָבן אין אַראַדעאַ־מארע געווען זייער אמתע פיזאָנאָמיע. אזוי לאנג די רע־גירונגען גייען פאָר נאָך א פראָגראם וואָס איז נאָענט צום קריסטלעך־סטודענטישן, איז פאראן שוואכע און ווייניג האָפנונגען, אז די יוגנט זאָל שליסן שלום מיט דער יוגנט פון די אנדערע פעלקער וועלכע וואוינען אין היינטיקע רומעניע, זענען גוטע בירגער און ווילן ארבעטן לטובת דעם גאנצן לאנד.

מגפות און הונגערס־נויטן אמאָל און היינט.

II.

א נישט קלענערע מכה ווי די מגפות זענען אין פריערדיקע צייטן געווען די הונגערס־נויטן.

אלטע כראָניקן דערציילן פונם הונגער־טויט פון גאנצע פעלקער. אָבער דאס טרויריקסטע — זאָגט ר אָ ס — האָט זיך אָפּגעשפּילט נאָך איידער ס'האָט זיך אויפגעהויבן דער פאָרהאנג פון דער געשיכטע. צו דער צייט ווען ס'איז שוין דאָ געשריבענע גע־שיכטע זענען אויך שוין פאראן געווען וועגן, וועלכע האָבן עס דערמעגלעכט צו מיל. ערן לאָקאלע הונגערס־נויטן, ברענגענדיק לעבנסמיטלען פון אנדערע קעגנטן.

שוין אין חומש געפונען מיר א סך ערטער, וועלכע דערציילט פון הונגערס־נויטן.

אברהם אבינו האָט צוליב הונגער געמוזט פאר־לאָזן זיין היים און וואנדערן קיין מצרים ווי ס'האָט אים געטראָפן, אז זיין חייב שרה איז געפעלן געוואָרן פרעה'ן. יצחקן טרעפט דערזעלביקער גורל אין גרר ביי אבימלך'ן וואהין ער איז אנטלאָפן אויך צוליב הונגער.

ווייטער דערציילט זיך פון א גרויסן הונגער אין מצרים און אין די ארומיגע לענדער אין דער צייט פון יוסף'ן וועלכער האָט פארשטאנען אנצוזאמלען גרויסע פאָראטן תבואות און צו פארקויפן נישט נאָר די מצרים נאָר אויך דעם אויסלאנד. .ויהי רעב בכל הארצות ובכל ארץ מצרים היה לחם' הייסט עס אין חומש און יעקב האָט געהערט, אז ס'איז דאָ ברויט אין מצרים האָט ער געשיקט זיינע קינדער אהין

זאָגנדיק: .ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות'.

פּראָפ. ר אָ ס טיילט מיט, אז אין יאָר 1750 האָבן די פאָרשער שוין געהאט אויפגעצייכנט 254 גרויסע הונגערס־נויטן. מיר ווילן נאָר דערמאָנען די גרעסטע:

1) אין יאָר 436 פאר קר. הערשט אין רוים א הונגער אז טויזנטער פארהונגערטע וואַרפן זיך אריין אין טיבער;

2) 42 נאָך קר. הערשט אין מצרים א גרויסע הונגערסנויט;

3) 650 נאָך קר. א שרעקליכער הונגער אין גאנץ אינדיע;

4) 879 נאָך קר. אין אַל.עמיינער הונגערס־נויט;

5) 1005 נאָך קר. אין ענגלאנד;

6) 1016 אין גאנץ איירָאָפּא;

7) 1072 נאָך קר. א זיבניעריקער הונגער אין מצרים;

8) 1125 פארלירט דייטשלאנד א העלפט פון דער באפעלקערונג צוליב א הונגערסנויט;

9) 1162 אן אלגעמיינער הונגער;

10) אין דער צייט פון 1345 ביז 1661 הערשן א גאנצע רייע פון הונגערסנויטן, ביי וועלכע ס'זענען אומגעקומען מיליאָנען מענטשן.

אין אירלאנד זענען אין יאָר 1847 אין איין פּראָווינץ געשטאָרבן 225.000 מענטשן צוליב א נישט־גערעטעניש אָן קארטאָפל.

אין די יאָרן 1892 און 1905 האָט אין רוס־

סאָקאָלאָוו צו די פּרעסע־פאָרשטייער

וועגן ברית־שלום — סבות פון אויגוסט־אומרוען — דער ווידעראויפבוי־פלאַן.

זונטאָג נט. האָבן זיך די פאָרשטייער פון דער יידישער און נישט־יידישער פּרעסע פון טשערנאָוויץ פארזאמעלט צון א שמועס מיטן פרעזידענט פון דער ציונ. אָרגאַניזאַציע. ס'זענען געשטעלט געוואָרן פראַגעס פון ציוניסטישער און אלגעמיינער באַדייטונג. סאָקאָלאָוו האָט עס פארמידן זיך ארויסצוזאָגן וועגן רומעניש־יידישע פּראָבלעמען און דערפאר זיך ברייט אָפּ־געשטעלט אויף ציוניסטישע ענינים, באַזונדערס אין צוזאמענהאנג מיט די לעצטע געשעענישן אין א"י.

אויף דער פראגע פ'נם פאָרשטייער פון די .טשערנאָוויצער בלעטער' וועגן דער באַדייטונג פונם .ברית־שלום' און דעם קאמף פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע קעגן דער גרופּע, דערקלערט סאָקאָלאָוו:

דאס וואָס ס'איז איבער דעם ענין באַקאנט אין דער עפנטלעכקייט איז שטארק איבערטריבן און מיט זשורנאליסטישער סענזאַציע צוגעפעפערט. איצט ווען די ענגלישע קאָמיסיע פירט אין לאנד די אונטער־זוכונג וועגן די נעענטערע סבות, וואָס האָבן ארויס־גערופן די אויג.סט־קאמפן, זענען אזוינע ארויסטרע־טונגען ווי פון דר. מאגנעס א. א. זער נישט גע־ווּנטשן. דער ברית־שלום, איז אן איינזייטיקע אָרגאַ־ניזאציע אָן וועלכער ס'איז אראבישער באטייליקונג

יכער נישט באשטימט און אויך נישט אומשטאנד צו שאפן יענעם הסכם צווישן יידן און אראבער, אָן וועלכן ביידע טיילן נויטיקן זיך. נישט אויף ריכטיקן אָרט איז געווען די דרשה ביים עפענען פונם אוני־ווערזיטעט און אויך נישט די דעמאָנסטראַציעס קעגן דר. מאגנעס.

אויף דער פראגע ווי אזוי די ציוניסטישע אָרגא־ניזאציע קלערט צו פארהיטן א ווייטערע פארשארפונג פונם אראבישן קאָנפליקט, ענטפערט סאָקאָלאָוו:

דער הויכפּונקט פון דער אראבישער אַגיטאַציע קעגן יידן איז דערגרייכט. איצט וועלן די גרויסע טיילן פונם אראבישן פאָלק, וועלכע זענען בכלל נישט מסכים מיט דער העצע פון א געוויסער קליינער גרופּע ארום מופטי, קומען צום וואָרט, זיי פילן, אז אזא פּאָליטיק איז נישט נאָר א גרויסע בושה נאָר אויך א שווערער שאָדן פארן אראבישן פאָלק. ס'האָט זיך איצט ארויסגעוויזן, אז נישט נאַציאָנאַלע מאָמענטן זענען געווען דער טרייבנדיקער כח ביי די אומרוען נאָר א שטארקע רעליגיעזע אויפהעצונג.

מ'האָט פארשפּרייט קלאָנגען, אז די יידן ווילן אוועקנעמען די אָמאָר־מאָשעע. און דאס האָט די ביז איצט טאָלעראנטע אראבער אזוי איפגעבראכט. אמת א

רייע אנדערע[מאָמענטן און סבות זענען אויך צוגעקומען, א שטארקע ססענאָפּאָביע און שנאה צו דער נייער קולטור, וועלכע איז פון די יידן אריינגעבראכט געוואָרן אין לאנד. פאר ווייטער וועלן די יידן זיך באַמיען צו שאפן דעם שלום וועלכער איז נויטיק פאר ביידע טיילן. אויך די רעגירונג וועט דורך נייע געז.צן און אנדערע פערזאָנען אין דער אדמיניסטראציע פאר־העלפן צון אן אויפבוי־ארבעט. טעאָרעטיש באשטייט אָבער די מורא פאר אומרוען, פונקט ווי זי איז דאָ אין אלע לענדער, ווי מיר זענען א מינאָריטעט ארומ־גענומען פון א פרעמדער מאיאָריטעט.

צו דער פראגע וועגן האלטן און נאָך אמאָל קאָלאניזירן די זעלבע פונקטן, וועלכע זענען איצט צעשטערט געוואָרן, מיינט סאָקאָלאָוו, אז די פראגע איז מער א טעכנישע, און נישט ווי אוסישקין, האָט זי אויפגעשטעלט. צפת וועט מען אויפבויען, אָן אנ־דערע ווי זי איז געווען ביז איצט, נישט קיין ישוב פון חלוקה־יידן. צי וועט זיך איינגעבן אין חברון צו מאכן א ישיבה, איז א פראגע פון נויטווענדיקייט. אויך די אנדערע פונקטן ווי חולדה, איז שווער צו

באזעצן מיט אייניקע פאמיליעס, וועלכע וואָלטן גע־מוזט קאָסטן גרויסע סכומים. עפּעס וועט מען אָבער דאָרט מאכן.

סאָקאָלאָוו דערציילט אויך פון דער גרויסער מא־ניפעסטאציע פון דער גאנצער יידישער וועלט פארן ארץ־ישראל־געדאנק. די אומרוען האָבן נישט געמאכט אפּהענדיק, נאָר פארק.רט גערייצט צו נייע מעשים.

אויף דער פראגע וועגן ציוניזם און לאנד־פּאָליטיק וועלכע באשעפטיקט איצט די בוקאָווינער ציוניסטישע אָרגאַניזאציע האָט סאָקאָלאָוו אָנגעוויזן, אז א מעכאנישע צעטיילונג פון די צוויי פראגן, וועלכע פארבונען זיך צו איין גאנצקייט איז נישט מעגלעך און אז אזוינע ענינים פארענטפערט און פאר־היילט אָפּט צום בעסטן די צ י י ט . . .

הערנדיק די קלאָרע און זיכערע תשובות פון דעם זיבציק־יעריקן פירער באקומט זיך דער רושם אז סאָקאָלאָוו איז מיט די יאָרן נישט אלט געוואָרן, נאָר איז געבליבן א יינגער און שטארקער א טייל פון א כח וועלכער טרייבט די ציוניסטישע אָרגאַניזאציע פאָרויס צו נייע מעשים.

יינג־רומעניע:

יוסף ט ר א כ ט נ ב ע ר ג, ברישאָן.

באַלאַדן.

דער וואלד־גזלן.

נאכט. א רויבער וואנדערט אויפן שליאך,
זיין שווערט איז שארף, זיין אויג איז וואך:

— שטיי רייזנדער! שרייט ער פרייליך און פלינק:
גיב דיין נפש, אָדער דיין גאָלדענעם רינג!

שטאמלט רייזנדער: רחמנות אָ האר!
כ'האב קיין רינג, היט גאָט פון צער. . .

לאכט רויבער: אומזיסט דיין טרער;
הער, ס'האָט מיין כלה א באגער:

(זי וווינט אין טיפן וואלד,
אירע אויגן — פעך, אירע לאָקן — גאָלד).

ברענג א האַרץ, אדער א גאלדענעם רינג
און ווייז, אז דו ביזט א מוטיקער יינג!

בליצט די שווערט פארבלוטיקט און רויט,
געשריי. . . דער רייזנדער פאלט טויט. . .

— — — — — — — — — —

פון טיפן וואלד הילעכט א געזאנג:
דער קאמף האט געדויערט לאנג;

דאך זע, כלה, ווי מוטיק דיין יינג:
געבראכט א האַרץ און א גאָלדענעם רינג!

מלך־מלכה ווערן מיר טאקע באלד,
איבער שליאך, איבער טייך און איבער וואלד.

דאס קראנקע קינד.

איבערן קראנקן קינד די מוטער קניט,
וויינט און זינגט א טרויעריק ליד. . .

און העלע אויגן — טויזנטער שטערן:
באגיסן ס'קינד, מיט זילבערנע טרערן. . .

פון מוראדיקע חלומות, דערשראָקן, אויפגערעגט,
פיבערט דאס קינד, מורמלט און פרעגט:

דער טאטע, דער טאטע, ווו איז ער אצינד?
ביי גאָט אין גן־עדן. . . מיין קינד!

און גאָט ווו וווינט?...
אויף דער לבנה, מיט שטערן באקרוינט...

און ס'שמייכלט די לבנה אין פענסטער,
קום צו מיר מיין שענסטער!

ס'גוססט דאס קינד פאר זיינע אויגן,
א גאָלדענער און ליכטיקער טרוים אויסגעצויגן:

ס'פליען מלאכים מיט גאָלדענע פליגל
און גיך אים א כאפּ פון זיין וויגל. . .

אין ים פון ליכט, אָן א סוף,
זיי פליען גיך, גיך, צום טאטן ארויף. . .

— — — — — — — — — —

ס'זינגט אלץ די מוטער איר טרויעריק ליד
און איבערן טויטן קינד, קניט און קניט. . .

ליב ד ר ו ק ע ר, יאַס.

דיר.

נעם שפּיסלעך צוויי,
וואס כאבע פלעג די זאָקן שפּיסלען;
שטעק איין די ווייסלעך פון די אויגן מיין —
און ווייסלעך וועלן איבער שווארצן מלבוש פליסן
און איך וועל קיינמאל זאָגן ניין —
און זאל איך הונדערט מאל נאך פילן,
פון לעבנס שווארצע פארבנשפּילן
אויף קרייצע־וועגן וויל אייביק שטיין,
זאל קיינמאל ווּסן וואָהין זאל גיין
און איך וועל קיינמאל זאָגן ניין. —
און דו וועסט מיך א סך נאך פרעגן
און מיר פארשטעלן מיינע וועגן,
ביי מיר אין הארצן עכאָט דיין געוויין —
אין עכאָ־ווערטער ענטפערן דיר ניין, ניין!

———

יוסף ל ע ר נ ע ר, ברישאָן.

* * *

אין חשונדיקע טעג . . .
פארגרויטע זיצן מיר ווי פון א ווייטן וועג
און הערן ווי ס'בילט דער גרויער דרויסן
ווי הונגעריקע הונטלעך אונטער קרומע פלייט..
מיר זיצן זאלב־צווייט
ווי בעטלער אויף א טראָטואר
און טולן זיך — ווי אין שבעהטאג — אבלים
און קארטשען זיך — ווי ישו אופן צלם..
דו
א בלאסע ווינטנסטו שטילערהייט
און קוקסט מיך בעטלעריש אָן אזוי אָן ריידי'
גלייך זיכסט ביי מיר פון דיין נשמה רו.
גלעט איך דיינע האָר און וויל א וואָרט דיר זאָגן,
האקט זיך אָפּ מיין וואָרט
ווי ס'האקט זיך אָפּ א דארער צווייג,
טולע איך דיך נאך שטארקער צו צו מיין ברוסט
און איך שווייג. . .

———

חיים ר אַ ב י נ ז א ן, סקולען.

אויפן פרוט.

א מחנה שווארצע וואָלקנס פון דער ווייט
באוויזן האבן זיך אויף דרום־זייט,
אויסשטרעקנדיק מיט גאוה אוונטס רוט
אויף בלאסע כוואַליעס פונם בייזן פרוט.

דער לעצטער שטראל פונם זונען־אונטערגאנג
שטארבט זיפצנדיק אין פעלזענס יאָמערקלאנג;
און בענקענדיק פארטרויערט זיך דער ברעג,
אין רויטקייט פון דער ז.ון, וואס שטארבט אוועק...

ווי א זעלנער נ'אנהויב פון דער שלאכט
פארטרויערט זיך מיין האַרץ. כ'בלייב פארטראכט,
באצוווונגען פון א באלדיקן אָנפאל.

גלייך ווי אין פעלזענס זיפצנדיק געשריי;
דערגרייכט צו מיר א ברודערלעכער וויי,
געפייניקט פון א מוראדיקן שיקזאל. . .

לאנד געבישעוועט דער הונגער. טאָלסטאָי שילדערט עס אין זיינע פאָלקס-דערציילונגען ווי גאנצע דערפער זענען רואינירט געוואָרן. די פאַרקערס-מיטלען, זענען אין רוסלאנד אזוי שוואך אנטוויקעלט, אז דער טראנספּאָרט פון לעבנסמיטלן פון איין קענגט צו דער אנדערער איז געווען זער א שווערער. אין די פּראָווינצן ווי ס'האָט געהערשט א נישט-גערעטעניש איז מען געשטאָרבן פאר הונגער בשעת אין אנדערע קענגטן איז געווען א גרויס גערעטעניש.

אין אזיע איז עס תמיד אזוי. אין איינעם פון מיינע פריערע ארטיקלען וועגן באפעלקערונגס-באוועגונג (עש. בל. 16, 17 און 18) האָב איך אָנגעוויזן אויף די הונגערסנויטן אין כינא אין די יאָרן 21—1920, ווען ס'זענען געשטאָרבן אן ערך פון 30 מיליאָנען כינעזן.

אינדיע האָט געליטן פון א שרעקלעכן הונגער אין די יאָרן 1900—1876. דעריבער דערציילט ראָס: אין יענער צייט האָט מען טראנספּאָרטירט ביינער אין די פאבריקן פון קונצלעכן מיסט, וויל גאנצע באפעלקערונגען זענען אויסגעשטאָרבן און אפילו די ווייטעסטע קרובים זענען צוגרונד געגאנגען און ס'איז נישט געווען ווער ס'זאָל באהאלטן די טויטע.

נאָך אין 16 י. ה. זענען אפילו אין ענגלאנד פאָרגעקומען הונגערסנויטן. די אנדערע אייראָפּעאישע שטאטן, וועלכע האָבן נישט געהאט אזוינע פאר-בינדונגען דורכן ים האָבן עפטער געליטן פון הונגער-נויטן.

ס'איז קלאָר, אז דאָס שכרות פיערט אין אזוינע צייטן אָרגיעס. נאָך ארום יאָר 1740 האָט מען אין ענגלאנד שרעקלעך געשיכורט. די שענקן פון יענע יאָרן האָבן מודיע געווען:

א לייכטן רויש פאר איין שילינג, שווערער רויש פאר צוויי שילינג. ריין שטרוי צום אָפּרוען, אומזיסט. די באַלעבאַטים פון די שענקן זענען געווען ריינראסיקע ענגלענדער — דאס באמערקן מיר פאר אלע די, וואָס האַלטן די יידן פאר די איינציקע פארשפרייטער פונם אלקאָהאָל.

די ווירקונגען פון די הונגערסנויטן זענען געווען שרעקלעכע. מתים האָבן באדעקט די גאסן און וועגן אין די שטעדט און דערפער. און די לעבעדיקע האָבן אויסגעזען ארגער ווי טויטע. זייערע יאָמער-געשרייען האָבן מוראדיק געקלונגען אין די גאסן.

א מאָנאשקע פון א קלויסטער אין פראנקרייך שרייבט אין יאָר 1662: „די נבלות, פון וועלכע ס'דערנערן זיך געוויינלעך וועלף, איז איצט די חיונה פון מענטשן. ווי זיי טרעפן טויטע פערד, עזלען אדער אנדערע חיות, זעטיקן זיי זיך דערמיט או דאס פארפוילטע פלייש ברענגט תמיד ניכער דעם טויט, איידער צו דערהאלטן דאס לעבן“.

ס'איז צו דערמאָנען, אז בשעת דער מלחמה האָבן איטאליענישע קריגס-געפאנגענע אין עסטרייך געגעסן דאס פלייש פון געפגרטע פערד — דאס האָב איך אליין געזען!

אין פריערדיקע יאָרן זענען די מענטשן נישט גע-ווען אומשטאנד עפּעס צו טין קעגן הונגער. זיי האָבן געוואַרט ביז ער האָט זיך אליין פארענדיקט. מ'איז אנטלאָפן! געטריבן ווי פון א בהלה האָט מען פאר-לאָזט הויז און פעלד און זיך געלאָזט אין דער וועלט אריין. מחנות פארצווייפלטע מענטשן זענען געוואָגלט אָן א פּלאן און אָן א ציל.

צו די פאקטאָרן, וועלכע לאָזן עס נישט צו, אז אין אייראָפּע זאָל זיך אויסשפרייטן א הונגער, זענען די פארבעסערטע טראנספּאָרט-מיטלען. ס'איז גענוג זיך צו דערמאָנען אין וואָס פאר א צושטאנד מיר האָבן זיך געפונען איידער ס'איז אויסגענוצט געוואָרן דער כח פון דער פארע. דער רוב פון די מענטשן האָט געלעבט אויף די דערפער, ווייט פונאנד, יעדער פויער האָט פּראָדוצירט פאר אלע זיינע באדערפנישן. איז געווען זיין אייגענער בעל-מלאכה. בוימייסטער, אייניקע פּראָדוקטן זענען טאקי פארקויפט געוואָרן צו אנדערע און אין שטאָדט האָט מען זיך איינגעקויפט נאָר שפּעציאל-ארטיקל. דאָס דאָרף האָט זיך אליין געניגט, דער פארקער מיט דער אויסן-וועלט איז געווען א שוואכער. ערשט די פארפולקאָמנונג פון די פארקערס-מיטלען ברענגט די מענטשן צון אן ענגערן קאָנטאקט, צון אן אויסטויש פון די פּראָדוקטן. אָן די מעכאנישע פארקערס-מיטלען וואָלט נישט מעגלעך געווען אזא מדרגה פון גייסטיקן לעבן אין די שטעדט. בכלל האָבן די מאָדערנע קאָמוניקאציע-מיטלען באזייטיקט די פארשטארצטע פאָרמען פון לעבן. וועלכן ראָל זיי שפּילן קאָן מען זען פון אָט דעם ביישפּיל: נאָך זיין מפּלה אין רוסלאנד מאכט נאפּאָלעאָן דעם וועג פון

ווילנא קיין פאריז, ד. א. 2300 קמ. אין 312 שעהן. ער איז געפאָרן אין א גיכן טעמפּאָ און געמאכט 7 קילאָמעטער אין א שעה. מיט דער באן דויערט דער וועג פאר א געוויינלעכן פאסאזשיר 48 שעה! אזוי זענען די אייראָפּעאישע דיסטאנצן איינגעשרומפּט אויף א צענטל פון דעם וואָס פריער.

ס'איז קלאָר אז אזוי ארום איז מעגלעך געוואָרן דער טראנספּאָרט פון לעבנס-מיטלן און אז מ'קאָן פארמיידן הונגערס-נויטן.

די וויסנשאפט געפונט זיך אין א שטענדיקן קאמף מיטן הונגער. ס'איז געלונגען צו קאָנסערווירן לעבנס-מיטלען, אויבסט ווערט געטרוקנט און אין פושקעס באהאלטן, פלייש ווערט געפרוירן און קאָן לאנג שטיין.

דורך דער פארשידנקייט פון דער פּראָדוקציע ווערט דער הונגער באקעמפט. אויב א פאָלק באַ-שעפטיקט זיך נאָר מיטן פּראָדוצירן פון לעבנס-מיטלן, קאָן א נישט-גערעטעניש ברענגען א גרויסע נויט. אויב אָבער ס'זענען פאראן אויך אנדערע פּראָ-דוקציע-צווייגן — וועלדער, פאבריקן, שאכטן א. א. אזוי קאָן מען פּראָדוקטן עקספּאָרטירן און זיך קויפן אין אויסלאנד לעבנסמיטלן.

די ווירטשאפט באמיט זיך צו שטאביליזירן די לאנדווירטשאפט דורכן רעגולירן פונם וואסער. א ביי-שפּיל איז אינדיע: דאָרט איז די ערד-ארבעט א שפּיל מיטן אומזיכערן רעגן. א סך איז שעדלעך און ווייניג ברענגט טרוקעניש. איצט זענען געשאפן געוואָרן וואסער-ווערק, וועלכע זאמלען אויף די וואסערן אין דער צייט פון שטארקע רעגנס און פארטיילן עס בשעת ס'הערשט א מאנגל. אן אכטל פון דעם באַ-ארבעטן שטח אין אינדיע ווערן שוין קינסטלעך באַ-וואסערט און געשיצט פאר א שרפה דורך די זונען-שטראַלן.

א הויכער לעבנס-שטאנדארד — מיינט פּראָפ. ראָס — איז א גוטער שוץ קעגן הונגערס-נויטן. דער אינדישער פויער פארנוצט 94 פּראָצענט פון זיינע הוצאות פארן עסן, אן ארבעטער אין מערב-אייראָפּע נאָר 44 פּראָצענט, און די פאראייניקטע שטאטן נאָר 35 פּראָצענט. אין צייטן פון נויט קאָן דער אייראָפּעאישער אָדער אמעריקאנישער ארבעטער פארטאָפּלען זיינע הוצאות פאר לעבנס-מיטלן, דער אינדישער פויער מוז אָבער אין אזא צייט הונגערן.

ווען ס'איז אויך, ווי מיר האָבן עס אויבן באוויזן, נישט מעגלעך אז אין אייראָפּע זאָל הערשן א הונגערס-נויט, אזוי איז עס אָבער א טרויעריקער פאקט, אז מיליאָנען אייראָפּעער הונגערן, כאָטש ס'איז פאראן גענוג לעבנס-מיטלן. זיי הונגערן כאָטש ס'איז פאראן אן איבערפּראָדוקציע אָן ברויט און דאָס נאָר דערפאר וויל זיי האָבן נישט קיין געלד זיך צו קויפן ברויט.

היינריך דעליגדיש.

———

ייוו״א פּובליקאציעס און דער יידיש-ליינער.

כ'האָב געליינט אין רייזענס ארטיקל „וועגן א חודש-זשורנאל פאר וויסנשאפט און קולטור“ (ל. ט. בלעטער נר. 42) האָט מיר געגעבן א ציפּ ביים הארץ פאר ווייטיק. כ'האָף, אז דער דערמאָנטער ארטיקל האָט אויפגערירט א ווונד (וואָס נישט אלע יידיש-טוערס ווייסן אפשר פון איר קיום) ביי טויזנט-טויזנטער יידיש-ליינערס. ווייל ס'איז איינע פון די אָנגעווייטיקסטע פראגעס, וואָס האָבן א שייכות מיט דער טעטיקייט פון ייוו״א: פארוואָס זאָל דער ברייטערער יידישער עולם, וועלכער איז נישט בכח זיך צו קויפן די טייערע אויסגאבעס פון ייוו״א—פאר וואָס זאָל ער נישט (נישט זאָל ער אויך נישט, ווי א טייל זאָגן) אָנקוקן מיט די אייגענע אויגן, נישט אָנ-טאפּן מיט די אייגענע הענט די אויפטוען פון ייוו״א, די דערגרייכונגען זיינע? פארוואָס זאָל ער נאָר ליינען איבער זיי? פארוואס זאָל ער נאָר ליינען איבער זיי? פארוואס זאָל ער נאָר דורך א צוויי-שורותדיק רע-צענזיאַלע געוואויר ווערן אז ס'איז ארויס פון דרוק א באנד „שריפטן“, פארוואס זאָל ער טאקי אליין נישט די זכיה האָבן אין זיי אריינצוקוקן.

ס'איז א טרויריקער פאקט: די „שריפטן“, וואס דער ייוו״א גיט ארויס און וועט נאָך מסתמא ארויס-געבן — זענען נישט געשריבן פארן פשוטן, אמתדיק-פאראינטערעסירטן יידישן עולם, נאר פאר א געוויסער צאל פּריווילעגירטע ספּעציאליסטן אפילו די ביבליאָ-טעקן (למשל אין טשערנאָוויץ, צי אפשר טאקע נאר אין טשערנאָוויץ?) וועלכע פארמאָגן יא די „שריפטן“, גיבן זיי, זיי נישט ארויס דעם „איינפאכן“ ליינער, נאר זיי האלטן זיי נאר פאר „שטודיע-צוועקן“ און נישט נאר די „שריפטן“— אליין, רייזענס „לעקסיקאָן“ למשל ווערט אויך נישט ארויסגעגעבן יעדן פאראינטערע-סירטן, נאר יענעם, וועלכער דאַרף אים האָבן פאר שטודיר-צוועקן. מיט וואס מ'עסט דאס, ווייס איך נישט. האט דען נישט יעדער א רעכט צו „שטודירן“, צי נאר יענער וועלכער וויזט נאך א ספּעציעלע אויטאָריזאציע דערויף? צי איז אפשר נויטיק דערצו א פליך? נאר דאס קער נישט צום ענין. די אומ-שטאנדן, וועלכע דערלאזן נישט אז די „שריפטן“ זאלן זיך דערשלאגן צום ברייטערן יידישן עולם (כ'שמועס נישט פון די מאסן, וועלכע האבן אצינד נישט קיין באדערפניש נאך גייסטיקער שפּייז, נאר זיי נויטיקן זיך אין בעסערע עקאנאמישע פארהעלטנישן), זענען קודם-כל דער הויכער פּרייז זייער, דערנאך אפשר דער אקאדעמישער — און נישט פאלקס-אקאדע-מישער — כאראקטער זייערער, וואס ס'נוגע דעם הויכן פּרייז, ווערט ער אין א גרויסער מאס פאר-אורזאכט דורכן פארעפנטלעכן פון א סך מאטעריאל אין איין באנד, וואס דאס איז א חוץ-דעם די סיבה, פארוואס דאס דערשיינען פון איין באנד „שריפטן“ איז טעמפּאראל אזוי דערווייטערט פונם דערשיינען פון א צווייטן באנד.

ביי אזא ווייטערדיקער יחסנדיסער פובליקאטאָרי-שער טעטיקייט פון ייוו״א וועט קיינמאל נישט סטא-ביליזירט ווערן א מער-ממשותדיקער מגע-ומשא צווישן ברייטערן עולם פאראינטערעסירטע אין ייוו״א.

דער חודש-זשורנאל, וואס זלמן רייזן פּראָיעק-טירט, וועט;

1) מער מסוגל זיין דערצו, דורכדעם, וואס ער וועט זיין מער צוגענגלעך צו פארן עולם א) דורך זיין ביליקן אדער ביליקערן פּרייז, און ב) דורכדעם וואס ער וועט פּאָפּולאריזירן, צעטראָגן אין פאלק די רעזולטאטן פון דער פארשונג פון ייוו״א. די אלערליי פארשונגס-מאטעריאלן, וואס מ'נעמט ביים פאלק (פאלקלאָר, סטאטיסטיק וכו׳) מוזן דעם פאלק צוריק-געגעבן ווערן אין א באארבעטער מיסטעמאטיזירטער פאָרם. דער וועג פונם מאטעריאל מוז זיין פונם פאלק קיין ווילנע און פון ווילנע צוריק אין פאָלק. דער געזאמעלטער ביים פאלק און פון פאלק אליין מאטעריאל טאר נישט אין ווילנע „קאָדיפיצירט“ ווערן און די אזוי-שטארק יקר-הוצאותדיקע „שריפטן“ דאס איז נישט קיין תכלית. דאס שמעקט מיט מו-מיפיקאציע. ס'מוז געשאפן ווערן א שטענדיק-פענדלענדיקע טעטיקייט און אויפקלערונג-כוואליע צווישן פאלק און ייוו״א, און נאר אזוי ארום וועט דער ייוו״א זיך באגיין מיט דער יידישער פאלקס-שאפונג, ווי מ'דאַרף זיך מיט איר באגיין, ווי זי פאר-דינט זיך מ'זאל זיך מיט איר באגיין. נאר אזוי ארום וועט דעם פאלק געגעבן ווערן צו העלפן אויפבויען דעם יידיש-וועלטלעכן קולטור-בנין. מיט דער שאפונג פון א פענדלענדיקער, שטענדיס זיך פארשטארקנדיקער טעטיקייט- און אויפקלערונגס-כוואליע צווישן ווילנע און פאָלס וועלן די היינטיקע, דערוויילדיקע דער-גרייכונגען פון דער מאדערנער יידישער קולטור-ארבעט אויפן אידעאלסטן אופן מאָנומענטאליזירט ווערן און פונם דאזיקן מאמענט וועלן הנאה האבן נישט נאר יחידי-סגולה, נאר וואס מער ברייטערע יידישע פאלקס-שיכטן. און ביז אט די קעגנזייטיקע השפעה וועט נישט געשאפן ווערן, בלייבט די טעטיקייט פון ייוו״א אן איינזייטיקע, און דאס פאלק וועט אפשר אין א שענ'ם ליבן טאג זיך אנהויבן צו באקלאגן: „זיי מאכן זיך נאריש און איך ווער דעריפון נישט זאט“.

2) וועט דער יידיש-ליינער האבן וווהין צו קומען זיך האלטן אנעצה. איינער זיל למשל פרעגן: וויא זאָל איך אנפירן מיט א קרס פאר יידיש ליינען און שרייבן אין א פּראָווינץ שטעטל? כ'האב נישט קיין שום סיסטעם, קיין שום ביכלעך. וועלכע ביכלעך זענען אומבאדינגט נויטווענדיק? אן אנדערער האט צו פרעגן א פרעגן א פעדאגאָגיש-פסיכאָלאָגישע פראגע: „מילא, מיט א מעדיצינישער פראגע קאן מען זיך נאך ווענדן צו דעם ארצט, אבער אזוינע צוגעשיקטע פראגעס, ווי למשל די ערשטע צוויי, וועלן קאָנען באהאנדלט ווערן אין „חודש-זשורנאל פאר וויסנשאפט און קולטור“ פאכמעניש און אויפקלערנדיק — אדער פון די שייכותדיקע סעקציעס גופא, אויב ס'רופט זיך קיינער נישט אָפּ, אדער ס'וועלן זיך אפרופן ליינערס, פאראינטערעסירטע. די שייכותדיקע סעקציע קלויבט אָפּ דעם בעסטן אדער די בעסטע פון די צוגעשיקטע ענטפערס און פארעפנטלעכט זיי אינאיינעם מיט דער פראגע, איז נאך עפּעס דא מוסיף צו זיין, איז מוסיף די סעקציע אלס אזעלכע, רופט זיך קיינער נישט אָפּ, ענטפערט די סדקציע אלס אזעלכע.

נאר פארשלאגן זענען קיין דאגה נישט. און אויב ס'וועט זיך איינגעבן מיט דער הילף פון חודש-זשורנאל צו פארציען א הייטל איבער דער ווונד, פון וועלכער כ'האב ביים אנהויב געשמועסט — און לאמיר האפן אז עס וועט זיך איינגעבן — קומט דעם ייוו״א און דעם חבר זלמן רייזן ווי דעם איני-ציאטאר בפרט — א הארציקער יישר-כח.

משה שעכטער, טשורין.

———

נייע ביכער

רומענישע ליטעראטור.

מיהיי סאדאָוועאנו, זאַדיא קאָנטשערולוי.

מיר קענען אלע די היסטאָרישע ראָמאנען פון וואלטער סקאָט אָדער צום ביישפּיל פון הויף (ליכטנ-שטיין) מיר האָבן אין אונזערער יוגנט פון די דאָזיקע שרייפטשטעלער זיך געלאָזט ארומפירן אין די אלטע שלעסער אין די רוישנדיקע וועלדער פון שאָטלאנדס אָדער פון דייטשלאנדס ראָמאנטיק...

א גאנץ אנדערע ווירקונג האָבן אויף אונז די היסטאָרישן ראָמאנען פון מיהיי סאדאָוועאנו, איינער פון די פּרוכטבארסטע שריפטשטעלער פון רומעניע און א קענער פון דער יידישער ליטעראטור, א פארערער באזונדערס פון שלום עליכם. פירט ער אונז אויך מיט יאָרהונדערטער צוריק, פעלט אויך ביי אים נישט די אומפארמיידלעכע, ראָמאנטישע ליבעס-מעשה, אזוי ווייזט ער אונז דאך דאס לאנד, וועלכס מיר קענען, אין וועלכן מיר לעבן און אָטעמען. דא דערציילט ער פון וועלדער, וועמענס זשומענדיק רוישן מיר האָבן געהערט, דא פליסן וואסערן, פון וועלכע מיר האָבן געטרונקען און פלוצלינג ווערן אונז דורך דער פארגאנגענהייט זאכן קלאָר, וועלכע מיר האָבן ביז אצינד נישט פארשטאנען.

זאָדיא קאָנטשערולוי שפּילט אין דער צייט פונם זיבצענטן יאָרהונדערט. דער דיכטער שאפט א גרויסארטיקע פרעסקע פון יענע ווילדע גרויזאמע צייטן. מיט א זיכערער נישט ציטערנדיקער האנד לויכט ער אריין אין אלע פינסטערע בלוטיקע ווינקל פון א דעספּאָטישער, בארבארישער צייט, וואָס איז פאר תמיד פארשוווּנדן וועלכע האָט אבער נאָך צוריק-געלאָזט ווונדן און קרענק, וואס זענען ביז היינט נישט פארהיילט. דער גרויסער האר אין רומעניע איז דע-מולט דער סולטאן און פאדישא פון דער טירקיי. ער געוועלטיגט איבער די רומענישע פירסטן, זעצט זיי אָפּ, רופט זיי ווידער צו דער מאכט. כדי צו געוועל-טיקן און נישט צו פארלירן דעם חן פון דעם טיר-קישן הערשער, מוזן די פירסטן אויסזויגן דאס אָרעמע לאנד ביז אויפן לעצטן בלוטסטראָפּען נישט גענוג

Dr. P. Lieber

שפּעציאליסט פאר אינערלעכע קראנקהייטן

00 און עלעקטערישער טעראפּיע 00

האט פארגרעסערט זיין

אינסטיטוט פאר פיזיקאלישער און עלעקטרישער טעראפּיע

אין דער

דר. רייסגאס 20 א.

דיאטערמישע באהאנדלונג פון די רעומא-טישע מוסקלנ און גלידער-שמערצן, קאָמ-בינירטע באהאנדלונג פון דיאטערמיע און קווארץ-ליכט פאר אסטמא בראנציאלע און אנגינא פעקטאָרים.

באשטראלונגען מיט הויך־זון ארזאנוואליזאציע.

יוועל'ן און זייגערס בוכהאלץ, נאָר רינגפלאַץ 6

29 יאָר דאס פאר־טרויען פון די קונים.

אָט די רוב־תשוקה און פון די איינענע הערשער, איז דאס לאנד ארומגענומען פון בארבארישע און גרויזאמע פיינט, וועלכע פאלן־אריין פון צייט צו צייט, ברענען, פלינדערן און צעשטערן אלץ. דאָך דאס לאנד האָט אויך מעלות — און דאָ באוויזט זיך דער הומאָר פון דעם שריפטשטעלער — עס איז דאָ זער א גוט ביסל משקה; דער וויין. מען טרינקט און מען פארגעסט אָן די צרות. נאָר צוויי זאכן, זאגט איינער פון די העלדן, קענען מיר טאָן „וויינען אָדער טרינקען." עס זענען דאָ די וויטע, אומבארירטע וועלדער, ווי מען קען אנטלויפן, אז די טאטארן אָדער אנדערע רויבערס ריקן אין לאנד אריין; דער וואלד, אין וועלכן דער שונא האָט זיך נישט.

די שפראכע פון דעם בוך איז אין אָנשפארנדיק זיך אָן די אלטע רומענישע כראָניקער געהאלטן א ביסל אלטערטימלעך, קלינגט אָבער עכט און איז זער געלונגען. מען פילט, ווי ביי סאדאָוועאַנון וואקסט די נשמה דערציילנדיק, און מען פרייט זיך מיט אים. סאדיאָ קאנטשערולוי איז א בוך, וואָס איז ווערט געלעזן צו ווערן. עס אינטערעסירט און באלערט.

דוד רובין.

טעאטער

גאסט־שפיל פון די „מאסקווער".

„קארשן־גארטן".

פיעסע אין 4 אקטן פון א. פּ. טשעכאָוו.

אנטאָן פּאַוולאָוויטש טשעכאָוו, איז געקומען אין א איבערגאנגס־צייט און ארייגעקוקט מיט זיינע טרויריק־קלוגע אויגן אין די פארבאהאלטנסטע ווינקאלעך פון דעם דעמילטיקן רוס'שן „ביט", וועלכן ער האָט מיט זיין שאפונגס־כח דערהויבן ביז צון א מדרגה פון „אצילות".

זיינע טיפּן זענען שוואכע, פארטרוימט־מעלאנכאָלישע ברואים, וואס האלטן אין איין באקלאגן זיך אויף די מעשי־תעתועים פון דעם אומברחמנותדיקן גורל, וועלכער וועבט אין א פארבארגענעם אין — סוף מעפיסטאָפעלס־פלאָנטער ארום זיי אין זייער לעבן.

טשעכאָוו — דאס איז דאס צארטע אריסטאָקראטישע באנעמען, פון אן אויסגעוויילטן, וואס שטייט ערגעץ־ווו אין א זייט, העכער פון דעם דערציילטן ענין און קוקט צו מיט א טרויריק־גוטמוטיק רחמנות־שמייכאלע די אומזיסטיקע ראנגלענישן פונם שוואכן יחיד־מענטש, וועלכער ווערט נאכגעשלעפּט אינם גע־וואלדיקן סאראהאד־טאנץ, וואס דרייט זיך ארום און ארום דעם געהיימניספולן פינטאלע — לעבן.

זיין „קארשן־גארטן", איז א שטיק אָפּגלאנץ פון אָט דעם דאָזיקן באנעמען, — א צארטע יצירה, אין וועלכער שטראלן פון אונטערגייענדיקן דור האָבן זיך צעטויפגעגאָסן צון איין אקאָרד מיט אן אויפלייכטנדיקער זון פון א געזונט־פארוויצלטער „לאָפּאכאָוו־טשינא" און דער זיוג האָט עולה־יפה געוועזן.

די אויפפירונג ביי די פּראגער „כודאזשניקעס": א צארטע סימפאָניע, וואס פארליולעט די נשמה און פראָגט זי אוועק אויף פאנטאזיע־פליגלען אין די הויכע הויכקייטן כון נישט דערגרייכטע אוצרות, קונסט־אוצרות.

ליובאוו אנדרעיעוונא (גרעטש) מיט איר משפחה זיצן אין דעם פּראכטפולן קארשן־גארטן. די פאר־טרויערטע פּנימער זענען כילו דערוואַרטונג פון דעם פּאטאלן „עפּעס", פאר וועלכן מ'האָט אזוי שטארק מורא און וואס מוז סוף כל סוף קומען, און אָט באוויזט זיך דער גרייז־גרויער מקונן פון דעם אָפּטרעטנדיקן דור פירס־פ א ־י ל אָ וו. ער קרעכצט און רעדט עפּעס וועגן א ווינטל, וועגן א מאנטל, וואס דער פריץ דאַרף אָנטון, בכדי צו פארהיטן זיך פון א פארקילונג, און פון זיין גאנץ באנעמען טראָגט זיך א מין אַנזאָג וועגן א גרייסער כמארע, וואס רוקט זיך אָן אומבאמערקטערהייט אויף די הימלען פון דעם צעבראָכענעם פאמיליע־לעבן.

א פּראכטפיל בינע־געשטאלט האָט אונז געגעבן ע ס פּ ע אינם טיפּ פונם סוחר לאָפּאכין, וועלכער קויפט אוועק מיט א יעבידנע נקמה־שמייכאלע דעם קארשן־גארטן ביי די הארן פון זיינע זיידעס און עלטער־זיידעס און איז גרייט בתוך כדי דבור אוועקצושענקען א האלב פארמעגן דעם אָרעמען, שטאָלצן סטודענט (באָגדאנאָוו) און די ליבע פון דיניאשא־לעוויצקאיא צום לאקיי־פליט (סוואָבאָדע) און די גובערנאנטקא (טאקארסקאיא) וואס באוויזט קונצן און ועל כולם דער לעצטער ט—ע—נ—י—א — פ—אָ—ק—י—ד—א—ל—י—קרעכץ פונם אלטן פארלאזטן פורס, וועלכער לעשט זיך איס אינאיינעם מיטן פארחושכטן איינזאמען הדר, — לאזט זיך דען איבערגיבן ווי אזוי סטאניסלאווסקים תלמידים האָבן באשיינט מיט זייער שפילן די תורה פון זייער אמאליגן רבין.

א. מ.

ריכטיקשטעלונג.

השובע רעדאקציע!

איך בעט אין איינער פון די נאָענטסטע נומערן פון אייער בלאט, אפּדרוקן די פאר שורות: אין נר. 29 פון די „טשערנאָוויצער בלעטער", אונטער דעם קעפּל „נאָך ערגער ווי אין טשערנאָוויץ" איז געבראכט געוואָרן א נאָטיץ, ווו ס'רעדט זיך איבער די פּאר־העלטנישן אין דער וויזשניצער קהלה. ווייל די נאָטיץ איז געוועזן געחתמעט מיט די ראשי תיבות „י. ר." האָט זיך באקומען דער איינדרוק, אז איך בין געווען דער שרייבער פון דער אויבנדערמאנטער נאָטיץ.

אזוי ווי אבער מיר איז קיינמאל אויף דער מחשבה נישט געקומען, זיך אָפּצוגעבן מיטן כלי־קודש־געמויזעכץ, וואס רופט זיך וויזשניצער קהלה, בעט איך אייך פעסטצושטעלן, אז אויך די באטרעפנדיקע נאָטיץ איז נישט פון מיר געשריבן געוואָרן.

מיט כבוד
יהושע ראָזענהעק.

טעכנישע הילף פאר יידישע האנדווערקער

די געזעלשאפטן „אָרט", ד. ה. ק. און „י. ק. א." האָבן געמיינזאם געשאפן א טעכנישע קאָמיסיע אויף ארויסצוגעבן לערן־ביכער פאר יידישע האנדווערקער און האנדווערקער־שולן. איצט איז ארויס דאס ערשטע בוך, וואס איז צונויפגעשטעלט אין אויפטראג פון דער דערמאנטער קאָמיסיע. דאס איז י. מ. בערמאנס בוך „מעבל־ארבעט־האנד־בוך פאר סטאָלערס". דאס בוך ענטהאלט די רעזולטאטן פון א לאנגיאריקער פּראקטישער דערפארונג און גיט דעם סטאָלער זער וויכטיקע פּראקטישע עצות, וועלכע קאָנען איס צונויץ קומען אין זיין טאָג־טעגלעכער ארבעט.

ס'איז געוווּנטשן, אז דאס בוך זאל באקומען א וואס גרעסערע פארשפרייטונג אין די קרייזן פון די יידישע האנדווערקער און ארבעטער און די טעכנישע קאָמיסיע זאל פאָרטזעצן איר טעטיקייט און זאל ארויסגעבן וויטערדיקע הילפס־ביכער פאר דעם יידישן בעל־מלאכה.

קינא פאלאטולוי.

פון דאנערשטיק 12. ביז דינסטאג 16. ד. ח.

הארי פיעל, ?סיל דאגאווער, ווילי פריטש

דאס רעטעניש פון א נאכט

גרויס דראמא פון אהאנטוריעס אין 16 אקטן מיט די בעסטע ארטיסטן.

צו אונזערע אבאָנענטן!

מיר בעטן אונזערע השובע אבאָנענטן, אונז תיכף ארייגשיקן דעם אבאנעמענט־אָפּצאָל!

ס'איז איבריק אָנצווייזן, ווי שווער ס'קעמפט אן אומאָפּהענגיקע יידישע צייטונג פאר איר קיום. אין די 31 וואָכן זייט איר דערשיינען, האָבן מיר זיך באמיט צו זיין א טריבונע פאר פרייעם יידישן וואָרט, און פאר אלגעמיינע קולטור־אידעען. די צושטימונג וועלכע מיר האָבן באקומען פון אלע קענטן פונם לאנד איז דער בעסטער באווייז, אז מיר דערפילן אונזער שליחות מיט ערנסט. נאָך א סך אויפגאבן מוז פון אונז רעאליזירט ווערן. די „טשערנאָוויצער בלעטער" מוזן פארברייטערט ווערן. א ליטערארישע און וויסנשאפטלעכע ביילאגע מוז זיין אונזער נייסטער אויפטו, און מיר מוזן שאפן א פארבינדונג מיט די יידיש־שאפנדיקע צענטרען אין די אנדערע לענדער.

העלפט אונז דאָס דערגרייכן! יעדער נייער לעזער איז א מאָראלישע און א מאטעריעלע שטיצע איז א הילף פאר אונזערע באשטרעבונגען!

באצאלט אייער אבאנעמענט און ווערבירט נייע לעזער!

די אדמיניסטראציע.

אבאנירט דעם אומאָפּהענגיגן ארגאן „טשערנאוויצער בלעטער".

פעלץ־סעזאָן 1929—1930

איינלאדונג.

פעלץ־אטעליער ל. גיפס

טשערנאוויץ

סטר. רעזשעלע פערדינאנד 18 (הויפטשטראָז 18)

אימפּאָרטירט פעלץ־לאנער דירעקט פון לייפּציג.

ערשטקל. ברייטשוואנץ־פערזיאנער אויך פעלצמענטל פון 10.000 ליי און העכער

אריגינאל בערלינער או ווינער מאדעלן.

פיינסטע נאָך מאָס ארבעט

פון אייגענע ווי אויך פון מיטגעבראכטע מאטעריאלן.

קינדערארצט

ד"ר ארנאָלד לאנדוי

האָט זיך באזעצט אין טשערנאָוויץ נאָך א לאנגיעריקער פּראקטיק אלס געוועזענער וואָל. אסיסטענט און לייטער פון אן אָפּטיילונג ביים קאיזער פרידריך־קינדער־שפּיטאל **בערלין** (פּראָפ. פינקלשטיין), געוו. וואָל. אסיסטענט פון דער אוניווערזיטעטס־קינדער־קליניק **לייפּציג** (פּראָפ. בעסוי), געוו. וואָל־אסיסטענט פון דער אָרטאָפּעדישער קליניק לייפּציג, (פּראָפ. שעדע), געוועזענער וואָלאָנטער אויף דער אָפּטיילונג פאר אינערע קראנקהייטן אויף דער אוני־ווערזיטעטס־קליניק ברעסלוי (פּראָפ. מינקאָווסקי) און נעמט אויף אין אלע קראנקהייטן פון

קינדער און זויג־קינדער

פארמ. 11—12 נאכמי 3—5 אין

זיבנבירגערשטראָס נר. 7 (נייבוי)

באראטונג פון מוטער! הויך־זין!

ר. 8815/29.

מודעה.

די אונטן געחתמעטע קולטוסגעמיינדע איז מודיע, אז ס'ווערן פארדינגען געשעפטס־לאָקאלן פון 1־טן מאי 1930, וואָס געפינען זיך אין געביידע פון האָטעל צענטראל, ראטהויזשטראָז 6 און ליליענגאס 5, ווי אויך אין יידישן הויז, אלעקסאנדריפלאץ 8 און אין ס'הרישן שילעכל, הייליקערקרייצפלאץ 1. די אויבנדערמאָנטע געביידעס באלאנגען צו דער היינריך־און יאָזעפינע־וואנגרישער שטיפטונג.

אלע, וואס רעפלעקטירן אויף די געשעפטס־לאָקאלן, האָבן איבערצוגעבן אין דער קאנצעלאריע פון דער קולטוס־געמיינדע זייערע אָפּערטן ביז שפּעטסטנס זונטאָג, דעם 15־טן דעצעמבער 1929 און גלייכצייטיק אויך א קאַוציע אין דער הויך פון 10 פּראָצענט פון דעם אָפּערירטן דירה־געלט פאר א יאָר.

נענטערע פּרטים קאָן מען געוואויר ווערן אין די אמט־שעהן פון דער קאנצעלאריע פון דער קולטוס־געמיינדע אויף טיר 5.

טשערנאָוויץ, 26־טן נאָוועמבער 1929.

דער קולטוסגעמיינדע־זשערענט
דר. גוטהערץ.

אדוואָקאטורס־ביוראָ

פון

דר. צבי עלנער

געפונט זיך

טשערנאָוויץ, ליליענגאס נר. 5 II־טער שטאָק

פארבעריי און כעמ. רייניקונג

„RECORD"

א. גראָס.

טשערנאוויץ: רוסישעג. 7: ראטהויזשטר. 25.

רייניקט, פארבט אלצוינג

ספּעציאל־אָפּטיילונג: הערנהוט־רעפּאראטורן

נאָר דורך א שריפטלעכער מעלדונג ווערט איינגעשטעלט דאס צושיקן פון די „טש. בל."

לויט באשלוס פונם טריבונאל טשערנאוויץ צאָל 1450/29 פונם 5־טן דעצעמבער 1929

ברידער פעכט אין ליקווידאציע

הויפּטשטראָז 9 (סטר. רעזש. פערדינאנד)

פארקויפן אלע סחורות (מאנופאקטור און גלאָז) פאר יעדן אָננעמבארן פּרייז.

Editor şiRedactor rǎsponsabil : S. A. Soifer. — Tipografie E. M. Ebner, Cernǎuţi, str. Regele Ferdinand 8